

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕВІРКИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ

Трофименко О.А.С., аспірант
кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних аспектів процесу перевірки криміналістичних версій, зокрема автором наводиться визначення процесу перевірки криміналістичних версій, об'єктів, завдань, принципів, функції та правил, яких необхідно дотримуватися при здійсненні перевірки криміналістичних версій під час досудового та судового розслідування кримінального правопорушення.

Ключові слова: криміналістична версія, перевірка, об'єкт, завдання, принципи, функції, правила.

Статья посвящена исследованию теоретических аспектов процесса проверки криминалистических версий, в частности автором определяется понятие процесса проверки криминалистических версий, объекты, задания, принципы, функции и правила, которые необходимо соблюдать при осуществлении проверки криминалистических версий во время досудебного и судебного расследования уголовного правонарушения.

Ключевые слова: криминалистическая версия, проверка, объект, задания, принципы, функции, правила.

TROFIMENKO O.A.S. GENERAL THEORETIC ASPECT OF THE FORENSIC VERSIONS VERIFICATION

The theoretical aspect of the forensic versions verification process was analyzed in this article, particularly the author determined the meaning of the forensic versions verification process, the objects, the tasks, the principles, the functions and tasks that must be followed during the providing the forensic versions verification process in time of the pretrial and trial investigation of criminal offence.

Key words: forensic version, verification, object, tasks, principles, functions, rules.

Постановка проблеми. Під час проведення досудового та судового розслідування значний обсяг завдань можливо вирішити за допомогою перевірки криміналістичних версій. Саме використовуючи відповідну наукову категорію, можна отримати чималу кількість відповідей щодо великої кількості питань, котрі потребують негайного практичного вирішення. Під час аналізу наукової літератури було встановлено значну теоретичну прогалину в дослідженні сутності та призначення процесу перевірки криміналістичних версій, саме тому виникла необхідність в усуненні відповідного явища.

Аналіз останніх досліджень. Поняття процесу перевірки криміналістичних версій також досліджували такі вчені-криміналісти: О.Я. Баєв, Р.С. Белкін, О.Ю. Головін, А.В. Кофанов, О.М. Ларін, І.М. Лузгін, М.В. Савельєва, О.Б. Смушкін, О.М. Цільмак, В.Ю. Шепітько, А.П. Шеремет та ін.

Метою статті є дослідження змісту процесу перевірки криміналістичних версій.

Виклад основного матеріалу. Варто зауважити, що процес збору інформації є надзвичайно кропітким, адже перш за все суб'єкту висунення версій необхід-

но проаналізувати весь масив зібраних фактичних даних і зрозуміти, які з них є хибними. Значну роль у цьому процесі відіграватиме і складання спеціального плану, який дасть змогу уникнути хаосу в думках і діях.

Перевірка криміналістичних версій, на думку вчених-криміналістів, поєднується разом з етапами побудови криміналістичних версій і, як правило, не виокремлюється та не деталізується. Утім, деякі вчені наводять такі визначення дефініції «процес перевірки криміналістичних версій»:

- встановлення реального існування фактів, явищ, закономірностей, що стосуються розслідуваного провадження (П.Д. Біленчук, А.П. Гель) [1, с. 78–92].

- цілеспрямоване, тобто ефективно, збирання доказів (О.М. Ларін) [2, с. 45–56].

На нашу думку, перевірка криміналістичних версій – це цілеспрямований процес дослідження наявних фактичних даних (щодо їх доцільності та об'єктивності) та пошук нових доказів шляхом проведення процесуальних заходів для встановлення осіб, що причетні до скоєння злочину.

Основними завданнями перевірки криміналістичних версій є:

- встановлення доцільності та об'єктивності побудованих версій або її елементів;

- дослідження ефективності побудованих версій або її елементів під час проведення комплексу заходів щодо їх перевірки;

- підсумкова систематизація та перевірка висунутих гіпотез і підведення загальних підсумків щодо їх вірогідності;

- впровадження результатів перевірки криміналістичних версій в практичну діяльність під час подальших етапів розслідування злочину;

- діагностування причинного зв'язку між побудованими версіями та результатом їх перевірки.

Насамперед кожна із побудованих версій має практичне та теоретичне обґрунтування, яке в ході перевірки має знайти об'єктивне вираження у формі причинно-наслідкового зв'язку між наявними

версіями та отриманим результатом. Криміналістичне діагностування припускає також застосування аналогії під час побудови та перевірки криміналістичних версій, але на нашу думку, лише аналогія в ході розслідування кримінального правопорушення є недопустимою.

Ще одне визначення – це подальше попередження процесу скоєння кримінальних правопорушень. Як відомо, профілактичні заходи повинні мати місце до скоєння злочину, але якщо скоєню кримінального правопорушення не вдалося завадити, то суб'єкт перевірки криміналістичних версій повинен ужити всі ефективні заходи для недопущення повторного скоєння злочинів відповідної категорії, суб'єктом чи на конкретній території;

Варто зауважити, що процес збору інформації є надзвичайно кропітким, адже перш за все суб'єкту висунення версій необхідно проаналізувати весь масив зібраних фактичних даних і зрозуміти, які з них є хибними. Значну роль у цьому процесі відіграватиме і складання спеціального плану, який дасть можливість уникнути хаосу в думках і діях.

План збору інформації має містити інформаційні категорії, які є важливими для аналізу, особливі елементи інформації, які потребують аналізу, можливі джерела та джерела, котрі взаємопов'язані з особливими запитами та розпорядком для встановлення, коли інформація запитується та коли в неї є необхідність. Також в плані щодо збору інформації доцільно вказувати: визначення конкретних проблем, формулювання мети та межі, що розширює визначення формування мети та встановлює дії, що розширюються від аналізу. Також містить деталізований опис межі та мети збору заходів і джерел.

Під час збору інформації важливою є також її оцінка. Вона має проводитися спонтанно чи негайно після її збору, щоб впевнитися, що оцінка має місце в межах контексту, у якому інформація була зібрана. Оцінка вимагає окремої оцінки надійності джерела (постачальник інформації) та дійсності й коректності інформації.

Основними функціями процесу перевірки криміналістичних версій є:

– *оцінна* – забезпечує результат, що має оцінюватися відповідно до наявної фактичної бази;

– *прогностична* – забезпечує зосередження уваги на подальшій спрямованості отриманих результатів та їх практичної реалізації;

– *евристична* – забезпечує координацію поведінки суб'єкта побудови криміналістичних версій у разі їх спростування в процесі здійснення перевірки та пошук нових можливих рішень щодо проблеми, що виникла;

– *порівняльна* – забезпечує порівняння результатів здійсненої перевірки з наявними версіями, щодо конкретного провадження;

– *контрольна* – забезпечує контроль за вірністю чи хибністю побудованої криміналістичної версії, інакше існує ризик упущення часу та досягнення ефективного результату розслідуваного злочину;

– *результативна* – забезпечує встановлення вірогідності побудованих криміналістичних версій, які надалі стануть базою для притягнення до відповідальності особи чи її звільнення. Саме тому дуже важливим є створення моделі впровадження результатів перевірки криміналістичних версій для встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні.

Об'єктами перевірки криміналістичних версій є:

– припущення щодо особи, що скоїла злочин, місця його скоєння, мотиву, засобів, часу;

– припущення щодо способів проникнення до місця скоєння злочину, знаряддя його скоєння, особливості слідоутворення;

– припущення щодо місця знаходження особи, підозрюваної в скоєнні злочину, викрадених речей, тіла потерпілого;

– інші види припущень, що безпосередньо стосуються розслідуваного кримінального провадження.

У криміналістичній літературі є чимало думок щодо правил перевірки криміналістичних версій, адже дуже важливим аспектом є усвідомлення суб'єктом висунення версій хибності чи істинності

кожної із криміналістичних версій та їх вчасне коригування. Інакше хибна версія призведе до непоправних наслідків і навіть притягнення невинуватої особи до кримінальної відповідальності.

Проаналізувавши думки науковців в галузі криміналістики, можемо їх доповнити такими твердженнями:

1. Версії можуть перевірятися паралельно, але враховуючи певний проміжок часу, протягом якого можна реалізувати всі заходи щодо їх перевірки. Наприклад, дуже важко перевірити всю сукупність версій щодо багатоепізодного злочину, тим паче що неможливо передбачити, яку кількість версій можна висунути. Саме тому період перевірки повинен бути максимально зменшений, але й не надто збільшений, оскільки процесуальні строки розслідування чітко окреслені чинним законодавством.

2. Процес перевірки криміналістичних версій має бути динамічними та гнучким, оскільки під час проведення різноманітних процесуальних та непроцесуальних заходів більшість версій може взагалі не знайти свого підтвердження або всі побудовані версії можуть бути відкинуті. Саме тому необхідно прилаштовуватися до будь-якого результату перевірки криміналістичних версій і за необхідності бути готовим до того, що потрібно буде повернутися до початкового етапу та з'ясувати, які помилки були допущені та яким чином їх можна виправити.

3. Застосування аналогії під час перевірки криміналістичних версій повинно застосовуватися лише в комплексі з наявною фактичною базою. Перевіряти версії, лише дотримуючись аналогії, та не обґрунтовувати їх нічим, крім власного досвіду та інтуїції, є не лише неможливим, а й абсурдним.

4. Перевірка версій має відбуватися лише на підставі чинного законодавства шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, здійснення адвокатського розслідування, прокурорського процесуального нагляду або проведення судового розслідування.

5. Версії можуть перевірятися не лише слідчим, а й іншими суб'єктами, що можуть їх будувати, наприклад оперативним

співробітником, адвокатом, прокурором, суддею. При цьому кожна з побудованих версій матиме свої засоби перевірки. Якщо слідчий перевіряє побудовані криміналістичні версії за допомогою гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, то адвокат, наприклад, може не лише посилатися на дані, що вже мають місце в конкретному провадженні, а й проводити власне адвокатське розслідування, накопичуючи необхідну фактичну базу, та перевіряти наявні криміналістичні версії.

Висновки. Підбиваючи підсумок, варто зазначити, що головним аспектом є проведення перевірки побудованих версій не лише на підставі чинного законодавства, а й на підставі науково обґрунтованих

правил, з урахуванням таких загальнотеоретичних категорій, як суб'єкт, об'єкт, принципи, функції, завдання. Адже в разі нівелювання відповідних правил результат перевірки криміналістичних версій не нестиме ніякого змістовного навантаження, а поставлені завдання не будуть виконані, що, у свою чергу, приведе до безрезультативності розслідуваного кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Криміналістика (криміналістическая техника) : курс лекцій / [П.Д. Биленчук, А.П. Гель, М.В. Салтєвський, Г.С. Комаров]. – М. : Юрист, 2001. – 216 с.
2. Ларин А.М. От следственной версии к истине / А.М. Ларин. – М. : Юрид. лит., 1976. – 200 с.